

Trekvlinders in 1947

(achtste jaarverslag)

door

B. J. LEMPKE.

(slot)

6. *Vanessa atalanta* L. Zoals fig. 3 laat zien, heeft de curve van deze soort een vrij onregelmatig verloop. Het eerste ex. werd 8 April te Kwadijk opgemerkt. Daarna volgen de meldingen elkaar met slechts korte tussenpozen op, doch steeds in een enkel ex. 5 Mei echter worden alleen te Biggekerke 10 *atalanta*'s gezien, waarschijnlijk op doortrek. Pas tegen

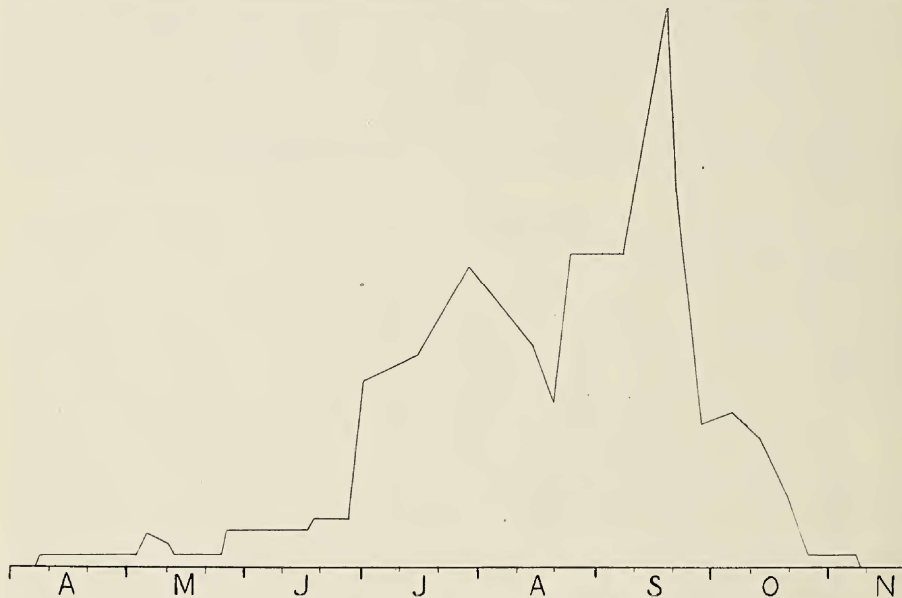

Fig. 3. Diagram van de vluchten van *Vanessa atalanta* L. in 1947.

het eind van de maand begint het aantal opnieuw wat op te lopen. Ook in Juni blijft het maar matig, doch begin Juli treedt een plotselinge stijging op doordat naast de migranten reeds de eerste Nederlandse generatie verschijnt. In de derde decade van Juli loopt het aantal nog meer op en wordt de eerste top bereikt (129 op 26-VII). Vrij zeker is dit toch slechts een voortzetting van onze eerste generatie, gemakkelijk verklaarbaar door de lange duur van de voorjaarsimmigratie, misschien ook versterkt door nieuwe trekkers, wat natuurlijk moeilijk te controleren is.

Een volgende stijging valt in de derde decade van Augustus (maximum 165 op de 24 e). In aanmerking genomen het warme weer, het uitkomen van poppen van verzamelde rupsen en de vele meldingen van verse exx. kunnen we veilig concluderen, dat deze stijging veroorzaakt werd door het uitkomen van de tweede Nederlandse generatie.

Een tweede ver boven alles uitrijzende top ligt in de tweede Septemberdecade (maximum 237 op 16-IX). Vermoedelijk is dit toch niets anders dan de maximale ontwikkeling van onze tweede generatie, daar het tijdsverschil tussen de maxima van 24 Aug. en 16 Sept. veel te kort is voor de ontwikkeling van een nieuwe vlucht.

Daarentegen vindt na een scherpe daling weer een kleine stijging in de eerste Octoberweek plaats (maximum 63 op de vijfde) en het lijkt me zeer waarschijnlijk, dat we hier een aanwijzing hebben voor een derde inheemse generatie. Trouwens, in het gehele verdere gedeelte van de maand en in November worden veel verse exx. gezien. 7 November eindigt de in April begonnen vliegperiode met de melding van 1 ex. te Amsterdam. Daarna komen echter nog enkele op zich zelf staande en niet in het diagram opgenomen waarnemingen: 20 Nov. te Geerdijk (gem. Vroomshoop), toen om half 8 's avonds bij zeer zacht weer een atalanta een verlicht lokaal kwam binnenvliegen (Van der Kamp), 21 Nov. een ex. te Rotterdam, 23 Nov. een ex. te Heemstede en 6 December (!), toen Herwarth op een zachte winterdag er nog één in laatstgenoemde plaats zag rondvliegen.

Bijzondere opmerkingen. Delnoye (Sittard): weinig; Korringa (Bergen op Zoom): buitengewoon armoedig jaar; Nijssen (Schiedam): zeer matig; Westra (Bussum): minder dan normaal; Wilmerk (Zuffen): slechts 1 immigrant gezien, eerste Nederlandse generatie begin Juli, tweede eind Aug., derde begin October? (stemt goed met het diagram overeen).

Trek. 22 Augustus vlogen over het hele traject Noordwijk—Scheveningen bij N. tot O. wind geregeld atalanta's langs het strand in Z. richting met *Aglais urticae* L., *Pieris rapae* L., *Pieris napi* L. en *Issoria lathonia* L. (J. A. W. Lucas).

Half Sept. vlogen te Drempt talrijke exx. op rottende peren. Binnen 2 weken was alles totaal verdwenen, hoewel er nog voedsel genoeg was (Kets).

Merken. Pater Munsters merkte te Stein tussen 28 Mei en 14 Aug. 29 exx. Op 4 Juni werd een ex. teruggezien, dat de vorige dag gemerkt was. 10 Juni werd weer een gemerkt ex. gezien (dat minstens van 3 Juni geweest moet zijn). Andere exx. werden teruggezien op 18 Juni (van de vorige dag), op 20 Juni (van?), op 24 Juni (van 22 Juni), op 27 Juni (van?), op 30 Juni (van 28 Juni) en op 12 Juli (minstens van 28 Juni).

Totaal aantal waarnemingen: 6130 (dezelfde opmerking als bij *Colias hyale*), wat voor deze algemene trekker slechts zeer matig genoemd kan worden.

7. *Vanessa cardui* L. Het eerste ex. werd bijzonder vroeg gezien: 31 Maart te Gorssel. Dan volgen enkele voorlopers in April: 18-IV en 27-IV resp. 1 en 2 exx. te Purmerend. Deze zijn niet in het diagram (fig. 4) opgenomen.

Vanaf 5 Mei begint een tot ver in October voortdurende vrijwel onafgebroken reeks van waarnemingen, maar tot half Juli per dag slechts

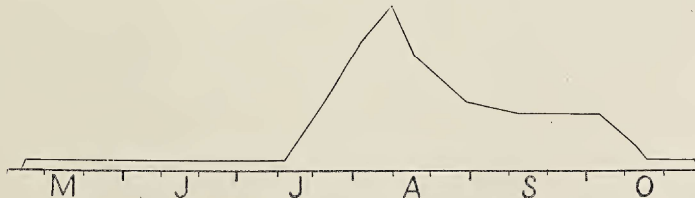

Fig. 4. Diagram van de vluchten van *Vanessa cardui* L. in 1947.

een zeer gering aantal, een aanwijzing, dat de migranten in beperkte mate ons land bereikten.

Omstreeks half Juli beginnen de eerste verse, in ons land geboren exx. te verschijnen (rupsenvondsten: 21-VI op kromhals te Blaricum, 19-VII volwassen dieren op speerdistel te Huizen-N.H.) en nu gaat het aantal geleidelijk stijgen om op 10 Aug. het maximum te bereiken (70 exx.). De daling, die daarna intreedt, duurt voort tot in de tweede decade van September, waarna het aantal vrijwel stationair blijft tot October. Dit kan natuurlijk alleen door het inmiddels verschijnen van een tweede Nederlandse generatie. Inderdaad worden in de tweede Septemberhelft en het begin van October betrekkelijk veel verse exx. gemeld.

Wel merkwaardig is, dat de eerste generatie, die toch niet al te zwak in aantal was, niettegenstaande het voor zo'n zuidelijke soort ideale weer, zo'n uiterst zwakke herfstgeneratie voortbracht. Het maximum daarvan kwam niet boven 25 exx. per dag. Na 5 Oct. daalde het aantal snel. Laatste datum: 28-X enkele exx. te Steyl. De herfstgen. heeft zich nog wel voortgeplant, zoals blijkt uit de vondst van enkele rupsen op 3 Oct. in het Vondelpark te Amsterdam, maar hier kwam natuurlijk niets meer van terecht.

Bijzondere opmerkingen. Korringa vatte zijn indruk voor de omgeving van Bergen op Zoom samen in de woorden: Zeer armzalig. Daarmee zullen vrijwel alle waarnemers het wel eens zijn.

Totaal aantal waarnemingen: 1267.

8. Issoria lathonia L. Het eerste (en verse) ex. in het binnenland werd vermeld uit Deurne (27 April). Dan volgen een paar meldingen uit de eerste decade van Mei (5 Mei te Biggekerke, 10 Mei weer een vers ♂ te Deurne), waarna we moeten wachten tot eind Mei—begin Juni, voor er weer enkele meest afgevlogen exx. opgemerkt worden. Deze behoorden alle ongetwijfeld tot de eerste generatie.

Vanaf 14 Juni (1 ex. te Neer) begint een eerst zwakke, maar al spoedig iets stijgende, vrijwel onafgebroken stroom van meldingen van meest verse exx. met een kleine top op 26-VI (zie fig. 5), die echter van weinig betekenis is. Nog altijd weten we niets van de biologie der Nederlandse *lathonia*'s. Of deze ongetwijfeld nieuwe vlucht dus een tweede generatie is, of stamt van rupsen, die in een jonger stadium overwinterd hebben dan de vroegst ontwikkelde, is niet uit te maken.

In elk geval loopt het aantal tegen eind Juli duidelijk op en gaat in Augustus met grote sprongen omhoog om het maximum te bereiken op 30-VIII (127 exx.). Daarna zakt het weer, eerst geleidelijk, maar tegen het eind van Septr. snel. Begin October geeft nog een kleine stijging (maximum 29 exx. op de vierde), maar in de tweede helft van de maand mindert het aantal sterk. Slotdatum: 5 November, 2 gave exx. te Stein.

Het is duidelijk, dat er minstens 3 generaties geweest zijn.

Bijzondere opmerkingen. In Zuid-Limburg algemeen (Delnoye); bij Deurne in de zomer talrijk (Nies); te Soest in Augustus vrij algemeen, in Septr. algemeen (Heupers); in Twente in de eerste helft van Augustus gewoon (Knoop). In de Noordelijke provincies blijft de vlinder een zeldzaamheid. Afgezien van Gaasterland, waar *lathonia* vrij gewoon geweest is, heb ik slechts 1 melding van Vijversburg bij Leeuwarden op 3 October.

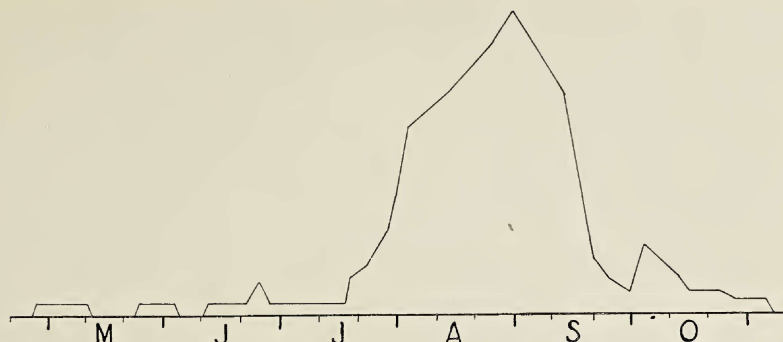

Fig. 5. Diagram van de vluchten van *Issoria lathonia* L. in 1947.

Totaal aantal waarnemingen: 3131 (dezelfde opmerking overigens als bij *Colias hyale* L.). Vooral op de zandgronden in het Zuiden is de vlinder zeer gewoon geweest in de zomermaanden.

9. *Polyommatus coridon* Poda. Slechts 1 ex. werd vermeld: 17 Juli ving Nies een ♂ bij Roermond.

10. *Acherontia atropos* L. Van de voorjaarsimmigranten werden 5 exx. gemeld: 11 Mei te Groningen, 22 Mei te Anjum, 26 Mei weer te Groningen, 2 Juni te De Punt en 7 Juni te Edam. Het eerste zomer-exemplaar verschijnt 18 Aug. te Ede uit een 7 Juli gevonden rups. Dan worden met korte tussenpozen diverse exx. gemeld, maar nooit meer dan 2 op dezelfde datum. Het laatste was een ♀, dat 16 October te Krimpen aan de IJssel werd gevonden.

Rupsen werden gezien in Juli, enkele in Aug., wat meer in September en zelfs enkele in October (nog 7-X een volwassen ex. te Melissant, dat evenwel dood ging). Het kan dus niet anders, of ook de zomer-generatie heeft zich hier voortgeplant, terwijl toch als regel ♀♀, die zich hier ontwikkeld hebben, steriel zijn.

Vindplaatsen (alle stadia). Limburg: Stein, Baexem, Arcen. Noord-Brabant: Tilburg. Zeeland: Rilland-Bath, Kapelle, Wilhelminadorp, Vlissingen, Tholen. Zuid-Holland: Melissant, Krimpen aan de IJssel. Noord-Holland: Bussum, Amsterdam, Haarlem, Zaan-dam, Edam, Beemster, Enkhuizen. Utrecht: Bunnik, Hoogland. Gelderland: Wageningen, Ede, Zevenaar. Overijssel: Enschede, Westerhaar, Vriezenveen. Groningen: De Punt, Groningen. Friesland: Minnertsga, Anjum, Ameland.

Totaal aantal vermelde exx. (alleen imagines): 26.

11. *Herse convolvuli* L. Het eerste ex. werd 5 Juli te Wageningen gezien, gevolgd door twee afgevlogen exx. op 28 Juli te Winsum. Daarmee begint een vliegperiode, die zonder noemenswaardige onderbreking voortduurt tot 8 October, waarna 6 November nog een eenzame nakomer te Heemstede wordt opgemerkt. Waar immigranten ophouden en hier geboren exx. beginnen is niet makkelijk te zeggen: soms worden van dezelfde datum afgevlogen en gave dieren gemeld. In elk geval kwam 27 Aug. een vlinder uit een te Melissant gevonden pop, zodat de gave dieren uit de tweede helft van Aug. en natuurlijk alle exx. van September en begin Octr. tot de in Nederland geboren generatie behoren.

Ook bij *convolvuli* heeft deze zich weer voortgeplant, wat toch onge-

twijfeld een grote uitzondering moet zijn: 6 October werd te Dirksland een rups gevonden en 11 Oct. een nog jong ex. bij Amsterdam. De vlinder uit November is vrijwel zeker een tweede gen. ex., dat zich buiten heeft kunnen ontwikkelen.

V i n d p l a a t s e n (alle stadia). Limburg: Maastricht, Nuth, Kerkrade, Stein. Noord-Brabant: Rozendaal, Bergen op Zoom. Zeeland: Wilhelminadorp, Schoondijke. Zuid-Holland: Dirksland, Melissant, Gorkum, Krimpen aan de Lek, Krimpen aan de IJsel, Rotterdam, Wassenaar, Leidsendam, Leiden. Noord-Holland: Amsterdam, Aerdenhout, Heemstede, Purmerend, Enkhuizen. Utrecht: Utrecht, Soest, Zeist, Doorn. Gelderland: Wageningen, Zevenaar, Aalten, Zutfen. Overijssel: Boekelo, Westerhaar, Vriezenveen. Groningen: Groningen, Winsum. Friesland: Minnertsga.

Totaal aantal vermelde exx. (alleen imagines): 113, wat als een vrij goed resultaat voor deze soort beschouwd moet worden.

12. *Daphnis nerii* L. 9 October werd te Zwijndrecht een vers ex. van deze uiterst zeldzame trekker gevangen (Verhëy), reeds vermeld in Ent. Berichten 12: 252 (1948).

13. *Macroglossum stellatarum* L. Het diagram van deze soort (fig. 6) is wel ideaal met zijn twee ver uit elkaar liggende zomertoppen! 5 Mei werd het eerste ex. te Vlaardingen gezien (vroeg datum voor Nederland), 14 Mei het tweede te Stein. 1 Juni begint dan een nauwelijks onderbroken vliegperiode, die tot 6 Nov. zou voortduren! Een paar kleine toppen in het tijdvak van de komst der migranten wijzen er op, dat

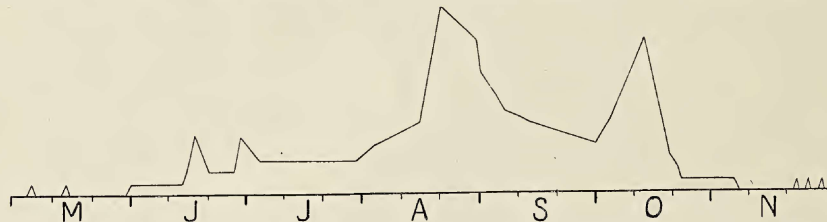

Fig. 6. Diagram van de vluchten van *Macroglossum stellatarum* L. in 1947.

deze soms plotseling in aantal komen opzetten. Zo werden op 17 Juni alleen te Den Haag 20 exx. gezien, 29 Juni 10 te Kapelle aan de IJsel.

De eerste verse exx. worden begin Augustus gemeld, zodat we mogen aannemen, dat dan onze Nederlandse generatie begint te verschijnen. Geleidelijk aan neemt het aantal nu toe, om op 20 Aug. de eerste top te bereiken (max. 80 exx.). Na een daling, die geleidelijk voortgaat tot eind September, volgt dan een nieuwe, snelle stijging met een tweede top op 12 October (61 exx.), waarna een nog snellere teruggang volgt, tot 6 Nov. de onafgebroken reeks eindigt. Aan het eind van deze maand worden echter nog enkele op zich zelf staande waarnemingen gemeld: 22-X een ex. te Wageningen, 25-X een ex. te Rozendaal-Gdl. en 29-X een ex. te Amsterdam in een kas vliegend op *Primula obconica* Hance. Er hebben dus zonder enige twijfel twee flinke Nederlandse generaties gevlogen.

Bijzondere opmerkingen. In Zuid-Limburg in Aug. en Sepr. meer dan in 1946 (Delnoye); Wassenaar: in Aug. en Sepr. talrijk (Botzen); bij Bussum: talrijk (Westra); Hilversum: van

20-VIII tot $\pm$ 20-X talrijk (Caron); Soest: in Aug. en Sept. zeer algemeen (Heupers); te Zeist veel (Gorter); Babberich: geregeld enkele exx. (Elfrink); Twente: buitengewoon jaar; aantallen waarnemingen overtreffen enige malen alle samen van de ruim 20 jaar er voor (Knoop); Leeuwarden: van 23-VIII tot 7-X vijftien exx. (Camping).

Merken. Op 17 Juni merkte Pater Munsters 2 exx. te Stein, die nimmer teruggezien werden. Hetzelfde negatieve resultaat leverde het merken van 2 exx. op 23 Juni op.

Bloemwaarnemingen. De vlinder werd gezien op anjer, dagkoekoeksbloem (*Melandrium rubrum* Garcke), luzerne, rode klaver, *Lathyrus*, *Phlox*, *Petunia*, tabak, slangenkruid, *Salvia*, *Monarda*, lavendel, *Verbena*, *Buddleia*, kamperfoelie, *Dahlia*, *Aster*, *Zinnia*, *Cosmea*, *Centaurea*.

Totaal aantal waarnemingen: 2037 (dezelfde opmerking als bij *Colias hyale*!), ongetwijfeld een zeer goed *stellatarum*-jaar.

14. *Celerio euphorbiae* L. Slechts zeer zelden manifesteert deze vlinder in ons land een neiging tot trekken. Feitelijk bevindt hij zich hier aan de uiterste W.-grens van zijn areaal en handhaaft zich hier met meer of minder succes al naar gelang de weersomstandigheden zijn. Vondsten buiten zijn normale biotoop in ons land (rivieroeveren) komen alleen bij hoge uitzondering voor. Ik acht dit evenwel geen bezwaar om de soort toch op de treklijst te handhaven waardoor het immers mogelijk is haar jaarlijkse ups en downs te blijven volgen. De lijst bevat trouwens meer problematische trekkers.

Over de enorme hoeveelheid rupsen langs de Rijn bij Lobith berichtte Scholten reeds (1948, Ent. Ber. 12: 267). Talrijke rupsen werden ook gevonden bij Babberich (Elfrink), dus op behoorlijke afstand van de rivier. Bij Wageningen werden op 3 Augustus 9 rupsen aangetroffen (Sikkema). Te Steyl werden eind Juli—begin Augustus 35 rupsen gevonden, terwijl daar begin tot eind September zonder veel moeite 150 tot 200 exx. verzameld konden worden (Broeder Antonius). Ook hier dus de eveneens door Scholten geconstateerde 2 generaties. Te Maastricht werden 4 September verscheiden rupsen gezien bij de fabriek „De Sphinx” (Pater Munsters).

15. *Lithosia quadra* L. De totale oogst aan waarnemingen bedroeg in 1947 slechts 6 exx., verdeeld over de provincies Noord-Holland, Utrecht en Gelderland. 24 Juli werd te Hilversum een δ gevonden, 17 Sept. een ex. aan de Lage Vuursche, 9 en 18 Juli telkens een φ te Hulshorst, 22 Juli een δ te Bennekom en 23 Aug. een ex. te Arnhem.

[*Cryphia divisa* Esp. (*raptricula* Hb.) wordt niet meer bij de migranten vermeld. De vlinder is op dit ogenblik inheems in Zuid-Limburg.]

16. *Peridroma saucia* Hb. Het eerste ex. werd 3 Juni te Meerssen gevangen, gevolgd door een tweede te Zeist op 18 Juli. Vanaf 1 Augustus begint dan een serie waarnemingen (dadelijk al verse exx.), die zonder hiaten van betekenis doorloopt tot 2 October. Over het algemeen is het aantal per datum echter niet groot (maximum: 16 exx. op 5 Sept.). Na een pauze van bijna 3 weken werden op 21 October weer 3 gave exx. te Deurne gevangen, terwijl er 8 Nov. nog één te Zeist werd gesignaleerd. Stellig hebben zich hier 2 generaties ontwikkeld.

Vindplaatsen. Limburg: Meerssen. Noord-Brabant: Deurne.

Zuid-Holland : Melissant, Vlaardingen. Noord-Holland : Hilversum, Aerdenhout, Zaandam, Assendelft, Middellie, Bakkum, Castricum, Catrijp. Utrecht : Zeist, Soest. Gelderland : Twello. Friesland : Vijversburg bij Leeuwarden.

Totaal aantal waargenomen exx. : 138, wat voor deze soort stellig niet onbevredigend genoemd mag worden.

17. *Leucania l. album* L. Van de eerste generatie werd slechts 1 ex. gezien op 5 Juli te Babberich. De tweede was talrijker en vloog van 20 Augustus tot 12 September. De meeste exx. werden in Zuid-Limburg gevangen.

Vindplaatsen. Limburg : Lemiers, Geulem, Sittard. Gelderland : Bennekom, Lobith, Babberich.

Totaal aantal waargenomen exx. : 34, voor deze soort een zeer goed getal.

18. *Leucania albipuncta* F. Ik geloof niet meer, dat deze soort in ons land iets met migratie te maken heeft. Zeer waarschijnlijk breidt de vlinder zich in gunstige jaren uit tot over de grote rivieren en handhaaft zich daar dan als de oecologische factoren dit niet beletten. Toch laat ik *albipuncta* op de treklijst staan om beter jaar voor jaar haar gedragingen te kunnen blijven volgen en omdat nogal eens op zich zelf staande vondsten voorkomen, die wijzen op een zekere zwerflust.

Hoewel ik slechts beschik over gegevens ten N. van de grote rivieren, is daaruit met zekerheid af te leiden, dat *albipuncta* in 1947 drie van elkaar gescheiden generaties heeft gehad. De eerste werd gezien van 22 Mei tot 10 Juni, de tweede van 27 Juli tot 23 Augustus, de derde van 9 tot 22 October.

Vindplaatsen. Noord-Holland : Hilversum, Aerdenhout. Utrecht : Zeist. Gelderland : Bennekom, Twello, Babberich, Zutphen, Warnsveld. Overijssel : Boekelo.

Totaal aantal waargenomen exx. (uitsluitend ten N. van de grote rivieren) : 52.

19. *Heliothis peltigera* Schiff. 20 September vlogen enkele exx. op een luzerneveld bij de Hembrug. Helaas werd de vlinder niet herkend, zodat slechts 1 ex. verzameld werd (Anderson).

20. *Laphygma exigua* Hb. Slechts 2 late vangsten : 9 October 1 ex. te Warnsveld (Wilmink) en 10 October een tweede te Aerdenhout (Van Wisselingh).

21. *Catocala fraxini* L. Deze prachtige trekker wordt slechts hoogst zelden in onze verslagen vermeld. In 1947 werden niet minder dan 5 exx. gezien ! 16 Juli vloog een ex. te De Bilt (Passchier), 2 September 1 te Bakkum (De Boer), 3 Sept. niet minder dan 3 op Schiermonnikoog (Van Minnen).

22. *Plusia gamma* L. 3 Mei werd het eerste ex. te Stein gezien. Dan begint al dadelijk een ononderbroken tot in Nov. voortdurende reeks van waarnemingen. Aanvankelijk is het aantal migranten nog gering, maar plaatselijk komen nu en dan wat meer trekkers voor, waardoor de kleine top op 27 Mei veroorzaakt wordt (18 exx.). Pas in de tweede helft van Juni begint het aantal werkelijk duidelijk op te lopen. Er worden nu naast afgevlogen ook vrij veel verse exx. vermeld, waarschijnlijk een bewijs, dat de eerste Nederlandse generatie begint te verschijnen. Deze bereikt haar hoogtepunt in de tweede decade van Juli (zie fig. 7) (maxi-

mum 118 exx. op 18-VII). Een nieuwe stijging zet begin Augustus in en deze is veel belangrijker (120 exx. op 9-VIII, 171 op 13-VIII, 214 op 17-VIII, 239 op 21-VIII). Op 26-VIII wordt de tweede top bereikt (350 exx.!). Ik moet hierbij evenwel opmerken, dat dit grote aantal zeer

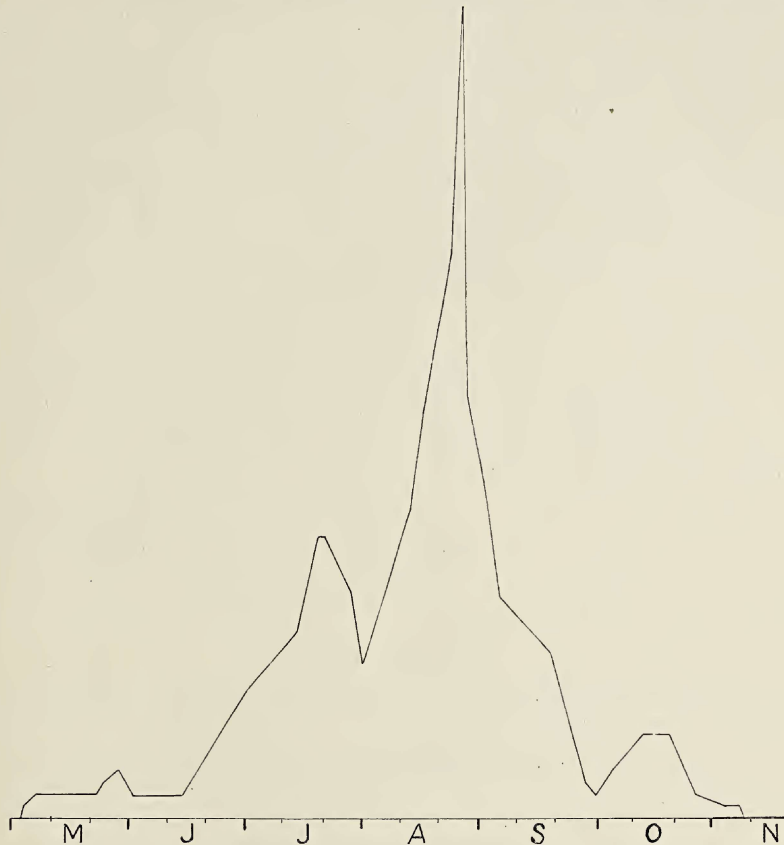

Fig. 7. Diagram van de vluchten van *Plusia gamma* L. in 1947.

plaatselijk was. Het diagram is samengesteld uit de totale gegevens over het gehele land, maar in werkelijkheid wordt de formidabele top slechts veroorzaakt door een zeer sterke opeenhoping van gamma's op een bloeiend luzerneveld bij de Hembrug.

Het is intussen wel merkwaardig, dat ook in Engeland in Aug. plaatselijk grote zwermen werden opgemerkt, soms van enige tienduizenden exx., zonder dat er (evenmin als bij ons) iets bekend is geworden van schadelijk optreden van rupsen (Dannreuther, 1948, Entomologist 81: 79, 83). Ik heb daarom ook niet gearzeld het diagram in deze vorm te publiceren, hoewel vele medewerkers hun ogen zullen uitwrijven bij het zien van de enorme piek (zie slechts de bijzondere opmerkingen!).

Na een tot eind Septr. voortdurende daling begint het aantal voor de derde keer op te lopen met een kleine top op 12 Octr. (31 exx.). Het staat dan ook wel vast, dat *gamma* in 1947 drie Nederlandse generaties heeft gehad, al was de derde vrij zwak. 4 November kwam te Heem-

stede nog een ex. uit de pop, 7 Nov. werd het laatste ex. te Amsterdam gezien.

[17 Nov. werden jonge rupsen op gladiolen gevonden in een kas te Rijnsburg. Deze werden te Wageningen op de P. Z. D. verder gekweekt en leverden van 19 Dec. tot 8 Jan. de imagines.]

Bijzondere opmerkingen. Zuid-Limburg: zeer schaars (Rijk); Steyl: ver beneden normaal (Broeder Antonius); Bergen op Zoom: zeer schraal *gamma*-jaar (Korringa); Aerdenhout: in het voorjaar weinig, in September veel (Van Wisselingh); Soest: van Juli tot September vrij algemeen (Heupers); Babberich: algemeen, doch niet massaal (Elfrink); Zutphen: geringe import in begin Juni, matige Nederl. generatie begin Juli, ongeveer half Aug. een matige tweede gen., $\pm$ half Sept. een derde, eind October een vierde? Matig jaar (Wilmink). (Een vierde gen. is zeer twijfelachtig, eind Octr. was het aantal exx. al heel gering geworden). Twente: weinig exx. (Knoop).

Trek. 4 Aug. vlogen in de tuin te Den Haag eerst enkele exx., dan plotseling zeer veel; 10 Aug. vlogen te Nootdorp overdag soms enkele exx., dan plotseling vrij veel tot zeer veel (Van Eldik).

Totaal aantal waarnemingen: 5845, wat niet anders dan matig genoemd kan worden.

23. *Nycterosea obstipata* F. (*fluviata* Hb.). Van dit zeldzame spanertje werden in totaal 6 exx. gevangen. 29 Juli 1 ♂ te Vlaardingen, 12 Aug. 1 ♂ in het Korenburgerveen, 25 Aug. 1 ex. te Catrijp, 9 September 1 ex. te Zaandam en 12 Sept. 2 ♀♀ te Zeist.

Conclusie. Over het algemeen een zeer goed trekvlinderjaar.

SUMMARY.

The eighth annual report on migrating *Lepidoptera* for the year 1947 mentions the following particularities:

1. *Pieris* spec. Several flights of *Pieris* are recorded, but it is a pity that no material was collected. Very probably both *P. brassicae* L. and *P. rapae* L. have migrated. Almost all flights were observed along the coast or at sea. The whites starting from the island of Walcheren in the direction of the sea on August 23 correspond very well with the swarms of *P. rapae* arriving at the English coast on the same date and mentioned by Danneruther in his report (1948, Entomologist 81: 80).

2. *Pontia daplidice* L. The best year ever recorded for the species in Holland: 191 specimens.

3. *Leptidea sinapis* L. 3 specimens.

4. *Colias hyale* L. Very good year. The diagram (fig. 1) suggests 3 summer generations (and the usual small spring one).

5. *Colias croceus* Fourcroy. Good year, though less numerous than the preceding species (about $\frac{2}{3}$ of the total number of *hyale*). This is very remarkable as in the British Isles *croceus* far outnumbered *hyale* (36000 *croceus* against 870 *hyale*, cf. Danneruther, 1948, l.c.: 74). 2 Dutch generations (see diagram, fig. 2).

6. *Vanessa atalanta* L. Only moderate. 3 Dutch generations. See diagram, fig. 3. The July-August top belongs to the first gen., the August-September top to the second, the small top at the beginning of October to the third.

7. *Vanessa cardui* L. Far less numerous than *V. atalanta*, again in opposition to the British Isles, where both species were about equally common (13000 *atalanta*, 12000 *cardui*, l.c.). 2 Dutch generations, but the second very feeble (diagram, fig. 4).

8. *Issoria lathonia* L. Very good year. At least 3 generations (diagram, fig. 5).

9. *Polyommatus coridon* Poda. 1 specimen.

10. *Acherontia atropos* L. Rather good year for this species.

11. *Herse convolvuli* L. Rather good.

12. *Daphnis nerii* L. 1 specimen.

13. *Macroglossum stellatarum* L. Very good year. 2 Dutch generations (diagram, fig. 6).

14. *Celerio euphorbiae* L. Numerous caterpillars (in 2 generations) in a few localities along Rhine and Meuse.

15. *Lithosia quadra* L. 6 specimens.

[*Cryphia divisa* Esp. is not a migrant. It is quite certain now that the species is indigenous in South Limburg.]

16. *Peridroma saucia* Hb. Rather good year.

17. *Leucania l. album* L. Certainly not bad: 34 specimens.

18. *Leucania albipuncta* F. Certainly not a migrant in Holland, but a vagrant, which is able to maintain itself in a locality for more than one season. 3 generations!

19. *Heliothis peltigera* Schiff. 1 spec.

20. *Laphygma exigua* Hb. 2 specimens.

21. *Catocala fraxini* L. 5 specimens.

22. *Plusia gamma* L. Moderate; 3 Dutch generations. The very high top in August shown by the diagram (fig. 7) is only caused by very local abundance. It is remarkable that this was also observed in the British Isles, though the numbers were considerably higher there. Neither in Holland damage to crops!

23. *Nycterosea obstipata* F. 6 specimens.

On the whole a very good year for migrants.

Addendum.

24. *Tarache lucida* Hufn. Sint Michielsgestel, Juli, 1 ex. (Knippenberg). Ik kom op deze vangst uitvoeriger terug.

[The first Dutch specimen of this in our latitudes so extremely rare migrant!]

Amsterdam-Z., Oude IJselstraat 12III, Sept. 1948.

Tijdschrift voor Entomologie. De heer Corporaal zal gaarne weer stukken ter publicatie in het Tijdschrift ontvangen.
